

תוכן עניינים

מבוא	2
1. התפתחות חופש הביטוי בארה"ב	4
2. חופש הביטוי בזמן מלחמות בארה"ב – ממלחמת העצמאות ועד לשנת 1919	12
3. פסיקות בית המשפט העליון בארה"ב בנושא חופש הביטוי במהלך מלחמת העולם הראשונה ...	20
סיכום	29
ביבליוגרפיה	31

מבוא

זכות חופש הביטוי בארה"ב מצויה בסעיף הראשון למסמך זכויות האזרח, לצד חירויות נוספות כמו חופש הדת וההתאגדות, סעיף זה קובע כי: הקונגרס לא יחוקק שום חוק בעניין ממסדה של דת, ולא כזה האוסר את הקיום החופשי של אף דת; ולא יגביל את חירות הביטוי ואת חופש העיתונות (...). "זכות חופש הביטוי הייתה מוקד לדיונים רבים טרם חקיקתה שכן הדבר העלה שאלות מהותיות – מהו בכלל חופש הביטוי, האם הכוונה רק לחופש העיתונות, הביטוי שבעל-פה, או כל צורת ביטוי באשר היא. האבות המייסדים של ארה"ב, קבעו לבסוף כי חופש הביטוי הינו כל צורה של ביטוי לצד חופש העיתונות ואלה שלובים זה בזה והם מהווים את אחת מזכויות האזרח החשובות ביותר.¹

למרות כי חופש הביטוי בארה"ב מצוי במסמך הזכויות, ההיסטוריה האמריקנית הראתה כי לאורך השנים בוצעו ניסיונות של המדינה להגביל את חופש הביטוי באמצעות חוקים אחרים. למשל בשנת 1798 נחקק חוק ההסתה ונתינים הזרים (תוכן החוק האמור וחוקים אחרים יוצגו בהמשך העבודה), בשנת 1917 נחקק חוק הריגול, ובין לבין כדוגמת מלחמת האזרחים בארה"ב באמצע המאה ה-19 ואפילו עוד במלחמת העצמאות, הוצאו צווים שונים המגבילים את חופש הביטוי.² חוקים וצווים אלו הובילו לכך שהמדינה פעלה בתוקף – ובניגוד לעקרונות מסמך זכויות האזרח, להגביל את חופש הביטוי, תוך שהיא ביצעה מעצרים ומאסרים כלפי אזרחים ביקורתיים, היא סגרה בתי דפוס ובתי הוצאה לאור, שופטים נטו לאמץ את גישת המדינה ופחות להגן על זכויות האזרח, והמדינה הטילה קנסות כבדים על אזרחים שביקשו לממש את זכות חופש הביטוי.³

מצד שני ידוע כי הגבלת חופש הביטוי לא הייתה מוסכמת על כלל נציגי המדינה. כך למשל תומאס ג'פרסון (הנשיא השלישי של ארה"ב), התנגד בתוקף לחקיקת חוק ההסתה ונתינים הזרים משנת 1798, וחוק זה בוטל יום לפני כניסתו של ג'פרסון לתפקיד הנשיאות בשנת 1801, ואילו השופט אוליבר הולמס טען במסגרת פסק דין מוכן בשנת 1919 (Abrams v. United State 1919) כי כוחו ועוצמתו של חופש הביטוי בזמן מלחמה ובשלום הינו זהה.⁴ עם זאת, העמדה האמורה של השופט הולמס, לא בהכרח הייתה קוהרנטית, ופחות משנה לפני כן זה האחד פסק במקרה דומה (Schenck v. United States, 1919) כי דברים שנאמרים בתקופות שלום, אינם בהכרח יכולים להיאמר בתקופת מלחמה, ובכך למעשה אפשר הגביל את חופש הביטוי.⁵

שאלת המחקר: כיצד בא לידי ביטוי המתח בין חופש הביטוי לבין צרכי הביטחון הלאומי בפסיקותיו של בית המשפט העליון בארה"ב במקרה של שנק ואברמס בשנת 1919?

מטרת המחקר היא לבחון את המתח המתקיים בין חופש הביטוי לבין צרכי הביטחון הלאומי בפסיקותיו של בית המשפט העליון בארה"ב במקרה של שנק ואברמס בשנת 1919. העבודה תתאר באילו מצבים ניתן – אם בכלל, להגביל את חופש הביטוי בארה"ב, ואת האופן שבו זכויות האזרח מאתגרות מול האינטרסים הביטחוניים של ארה"ב בתקופות מלחמה. טווח המחקר: מכיוון שעבודה זו מתמקדת בעיקר בשני פסקי הדין של שנק ואברמס משנת 1919, טווח המחקר יתמקד בתקופה שקדמה לשני פסקי הדין, כלומר, התפתחות חופש הביטוי בארה"ב ממלחמת העצמאות ועד לשנת 1919.

המחקר יחולק לשלושה פרקים מרכזיים: הפרק הראשון יתמקד בהתפתחות חופש הביטוי בארה"ב. פרק זה יציג את חשיבות חופש הביטוי בארה"ב, את המתח העקרוני של חופש הביטוי בתקופות משבר ביטחוניות, את ההתפתחות החוקית של חירות זו והאופן שבו היא נשתמרה לאורך שנים. הפרק השני בעבודה יתמקד חופש הביטוי בזמן מלחמה בארה"ב עד לשנת 1919. פרק זה יתאר את המתח שהתקיים בין חופש הביטוי לבין הצרכים הביטחוניים בארה"ב במספר מלחמות: מלחמת העצמאות האמריקנית בין השנים 1776-1783; המלחמה הבלתי רשמית של ארה"ב מול צרפת בין השנים 1798-1800; מלחמת האזרחים בארה"ב בין השנים 1861-1865, ומלחמת העולם הראשונה 1914-1919. הפרק השלישי בעבודה יתמקד בפסקי הדין של הולמס כלפי שני מקרי הבוחן - שנק ואברמס 1919. הפרק יתאר את האופן שבו הולמס פסק שני פסקי דין שונים על

Robert Rutland. "Bills of rights and the first ten amendments to the Constitution." **A Companion to the American Revolution**, 33 (2000), p. 267.

Geoffrey Stone. "Civil liberties in wartime." **Journal of Supreme Court History**, 28.3 (2003), pp. 215, 2019.²

Michael Gibson. "The Supreme Court and Freedom of Expression from 1791 to 1917." **Fordham L. Rev.** 55³ (1986), p. 271.

Abrams v. United States, 250 U.S. 616 (1919), pp. 628-629.⁴

Schenck v. United States, 249 U.S. 47 (1919).⁵

1. התפתחות חופש הביטוי בארה"ב

מטרת הפרק היא להציג את מקורותיו והתפתחותו של התיקון הראשון לחוקה בנושא חירויות הפרט בדגש על חופש הביטוי. הפרק יתאר תחילה את חשיבות חופש הביטוי בעבור האזרח מול המדינה, ולאחר מכן אציג את האופן שבו אבות האומה האמריקנית ביקשו לקדם את חופש הביטוי על צורתיו השונות כמו חופש העיתונות והחופש להביע דעה, לצד האתגרים החקיקתיים שהתעוררו במהלך הניסיון לבסס את חופש הביטוי.

חופש הביטוי במדינה דמוקרטית, ובעיקר בארה"ב, נתפס כיסוד המכריע שעליו מושתתת המדינה הדמוקרטית. חופש הביטוי איננו מייצג רק את הזכות של דיבור חופשי, אלא כוונתו היא לשמש כשיווי משקל בין סמכות המדינה לבין כוחו של האזרח ולאפשר לאזרח לשגשג בתחומי המדינה. חופש הביטוי מיוחס לכל צורה של ביטוי או הבעת עמדה בין אם בעל-פה, בספרות, עיתונות, אומנות, תרבות ובכל צורה באשר היא שיכולה לאפשר לאדם לבטא את עצמו. האמונה בארה"ב היא כי המדינה צריכה להישלט על-ידי העם ואילו הממשלה נועדה לעזור לעם לנהל את אורח חייו. על מנת להגביל את כוחה של המדינה על העם ובניסיון למנוע את היפוך היצרות שבו הממשלה שולטת על העם ולא משרתת אותו, נקבעו חירויות יסוד עבור האזרח שאותן המדינה איננה יכולה לשחוק ולפגוע, כדוגמת הזכות לביטחון, חירות, חופש מצפון, חופש ביטוי וחירויות נוספות.⁶

במהלך תקופות מתוחות במדינה – כדוגמת מלחמה, עולה הטענה כי זכויות האזרח, כדוגמת חופש התנועה וחופש הביטוי, עשויות להיות תחת מגבלות זמניות לטובת צרכי הביטחון הלאומי. התפיסה הכללית במשטר הדמוקרטי מדגישה כי חירויות אינדיבידואליות היו בדרך כלל בעלות חשיבות עליונה ויהיו מוגנות מפני התערבות ממשלתית בלתי מוגבלת. עם זאת חירויות אלה יהיו כפופות תמיד לכוחה של הממשלה לפעול לטובת הכלל. כלומר, ניתן להקריב כל זכות או חירות פרטנית לטובת הקהילה. בתקופות משבר לאומיות כאשר המדינה מנסה להתמודד עם המשבר ולמנוע כאוס ציבורי, זאת לעיתים נדרשת להגביל את חירות הפרט במטרה להתמודד עם המשבר. למשל המדינה יכולה להגביל את חופש הביטוי במטרה למנוע הפצת שקרים שיעוררו כאוס וחוסר יציבות בציבור, להסתיר מידע במטרה למנוע מהיריב מידע מועיל, וכן לעיתים להטיל עונשים ומגבלות על אזרחים שפעלו נגד צרכי הביטחון וערערו את ביטחון הציבור. בתי המשפט הם בעלי הסמכות לבחון האם הפרט מימש את חירותו ולא סיכן את המדינה ועל כן יש לזכותו, או שמא האם הפרט ניצל את חירותו בצורה צינית שהובילה או הייתה עשויה להוביל לפגיעה בציבור וביטחון הלאומי.⁷

חופש הביטוי בארה"ב מצוי בסעיף הראשון למגילת זכויות האזרח (תיקוני החוקה האמריקנית), ואין זה מקרי כי חירויות האזרח מצויות בראש מגילת הזכויות, וזאת מתוך הכוונה להציג את חשיבותם של החירויות על פני כוחה של המדינה. באמצעות חופש הביטוי, האזרח יכול להציג בפני המדינה כי זאת טועה או צודקת בקביעת מדיניות מסוימת, חופש הביטוי מאפשר לתאר את הלך הרוח של הציבור ואת מידת הלגיטימציה שהוא מקנה לממשל. חופש הביטוי משמש כמראה עבור הממשל האם פעילותו נכונה וראויה או שמא פעילותו שנויה במחלוקת. חופש הביטוי נועד למנוע מכל בעל כוח – בין אם מוסד של המדינה, מוסד דתי או ארגון עסקי, את מרותו על האזרח, ולאסור כל צורה של דיכוי ממסדי או פרטי כלפי עמדות אישיות או ציבוריות. הציבור האמריקני נילחם לאורך שנות קיומה של ארה"ב כלפי שימור חופש הביטוי מתוך הבנה כי שחיקה בחופש הביטוי, תוביל לשחיקה נוספת בחירויות האזרח עד לכדי יצירת עריצות שלטונית. בית המשפט העליון בארה"ב היה הגורם המכריע שפסק בסכסוכים בין המדינה לאזרח ואפשר את יצירת האיזון בין הרצון של המדינה להגביל לעיתים את חופש הביטוי לטובת אינטרסים שונים ובעיקר ביטחוניים (מספר מקרים אלה

⁶ Michael Kent Curtis. **Free Speech, the People's Darling Privilege: Struggles for Freedom of Expression in American History**, Duke University Press, 2000, p. 3.

⁷ Stephen Feldman. "Free Speech, World War I, and Republican Democracy: The Internal and External Holmes." **First Amend. L. Rev.**, 6 (2007), p. 196.